

J. B. P. MOLIERE:
N° 17
TRES TENE C

Molière v ní kupí osvědčené komediální prvky a postupy se štedrostí, která může hře i uškodit. A tak — protože nám při výběru „Ztřeštěnce“ do našeho repertoáru šlo, podobně jako před třemi sty lety Molièrovi, v prvé řadě o komediálnost, o pobavení — snažili jsme se i za cenu radikálnějších zásahů do textu vyhnout dojmu nadbytečnosti nebo dokonce nudy, který by mohl vzniknout z tohoto přesycení. A to by byla škoda, protože „Ztřeštěnec“ má předpoklady stát se opravdovou komedií: má spád, humor situační i slovní (který vyniká v novém českém překladu Františka Vrby), je minimálně scénicky náročný a současně poskytuje velké herecké příležitosti (Molière sám sklídl touto hrou obrovský úspěch nejen jako autor, ale i jako představitel sluhy Maskarila)... Pokud jde o obsah a řadu motivů (ztracené a znovu nalezené dítě, zmýlená totožnost, převlekové scény, motiv domnělého úmrtí pána atd.), stejně jako pokud jde o typovost postav, není „Ztřeštěnec“ nijak původní. Molière však dokázal to, co už se mnohokrát osvědčilo, chytře využít. A hlavně i po svém přepracovat, převrátit naruby: hra je vlastně stupňovaným variovaným základním vtipu — nápadu vyměnit tradiční funkce pána a sluhy, v našem případě Lelia a Maskarila. Tím ztřeštěncem, bláznem a přetrháčkem, který částečně svou horlivostí a částečně díky směle všechno pokazí, sám sobě háže klacky pod nohy a kterého jeho „aktivita“ nakonec stojí výprask, totiž není tentokrát sluha, ale pán...

Vedoucí technického provozu	Ing. Ivan Bílek
Jevištňní mistr	Josef Drda
Mistr osvětlení	Jaroslav Řezáč
Vedoucí elektroakustiky	Bohuslav Fischer
Vedoucí rekvizitárny	Eva Wiesnerová
Vedoucí garderobiér	Zdeněk Slíva
Vedoucí dekoračních dílen	Přemysl Kirschner
Vedoucí krejčovny	Marcela Vítková

Vydalo Státní divadlo v Ostravě, nositel Řádu práce,
čínohra Petra Bezruče, vyznamenaná Za zásluhy
o výstavbu

Program připravila dramaturgyně Alena Beránková
Výtvarná spolupráce Marta Roszkopfová

Výtiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 21,
Novinářská 7, Ostrava 1

Veškerá práva k zastupování tohoto díla zastupuje
DILIA Praha
Cena 2,— Kčs

STÁTNÍ DIVADLO V OSTRAVĚ, nositel Řádu práce
činohra Petra Bezruče,
vyznamenaná Za zásluhy o výstavbu

Sezóna 1979/1980

JEAN-BAPTISTE POQUELIN MOLIÈRE

Z t ř e š t ě n e c

Překlad	František Vrba
Dramaturg	Alena Beránková
Režie	Josef Janík
Výprava	Marta Roszkopfová
Představení řídí	Marta Bielecká
Text sleduje	Jiřina Čížková

OSOBY

OBSAZENÍ

Lelio, syn Pandolfův	Vítězslav Kryške
Célie, nevolnice Trufaldinova	Věra Šukalová
Maskarilo, sluha Leliův	Miloslav Čížek
Hypolita, dcera Anselmova	Jana Postlerová
Anselmo, otec Hypolitin	Petr Pelzer
Trufaldino, starý pán	Jiří Zach
Pandolfo, otec Leliův	Milan Koutný
Leandro, mladý pán	Kostas Zerdaloglu
Ergast, přítel Maskarilův	Jan Odl

...v létě 1646 vyjela prý z Paříže přes předměstí Saint-Germain řada bídných povozů a zamířila na jih. Povozy naložené pochybnými poklady táhli vychrtlí voli. Tuto karavanu, jak snadno uhodnete, vedl Jean-Baptiste Molière.

Stručně řečeno, po rozpadu Skvělého divadla Molière vyvedl z troskek zbytky věrné bratrské gardy a posadil je na vozy.

Tento muž nedovedl ani na vteřinu existovat bez divadla a po tříleté činnosti v Paříži v sobě našel dost sil, aby se stal potulným komediantem.

Vůdce karavany vezl ve svém povoze v rancích hry Tristanovy, Magnonovy a Corneillovy.

Zpočátku bylo kočujícím hercům nesmírně těžko. Stávalo se, že museli přenocovat v senících a hrát ve vesnických kůlnách, kde namísto opony zavěšovali jakési špinavé hadry.

Ostatně jindy se jim naskytly bohaté zámky, a jestliže znužený urozený pán projevil přání zhlédnout komedianty, Molièrovi špinaví a potem páchnoucí herci hrávali v zámeckých dvoranách.

Kdykoli přijeli na novou „štaci“, nejdřív uctivě smekli zvalené klobouky a odebrali se k místním vládcům žádat o dovození, aby mohli sehrát představení pro lid.

Místní vládcí, jak bývá zvykem, se k nim chovali prezíravě, povýšeně a kladli jim do cesty nesmyslné překážky...

Léto a zimu 1648 společnost strávila ve městech a městečkách poblíž Nantes a na jaře 1649 přesídlila do Limoges, kde došlo k nepříjemnostem: pan Molière, jenž vystoupil v jedné tragické roli, byl ostře vypískán obyvateli města, kteří navíc po něm házeli pečenými jablky – natolik se jim nelíbila jeho hra...

Pan de Molière proklel Limoges a odvedl svoje kočovné bratrstvo jinam...

...Později se ukázalo, že pan Molière nejenže tíhne k herectví, ale i k skládání her. Bez ohledu na každodenní galejnickou dřinu začal po nocích psát všelijaké hry. Poněkud překvapovalo, že muž, který se cele věnoval studiu tragédie a vystupoval jako tragéd, psal veselé, nevázané jednoaktové frašky, kde napodoboval Italy, mistry v tomto oboru. Frašky se jeho společní-

PREMIÉRA 20. ČERVNA 1980

NA SCÉNĚ PETRA BEZRUČE V DK VÍTKOVIC

„Ztřeštěnec“

kům neobyčejně zalíbily a byly zařazeny do repertoáru. Největší úspěch získal u obecnstva sám Molière, který hrál směšné role, především Sganarely.

A tak ředitel kočovné herecké společnosti hrál v tragédiích jiných autorů tragické role a ve vlastních fraškách – komické. Přitom vyšla najevo jistá okolnost, která našeho hrdinu do hloubi duše překvapila: v tragických rolích míval přinejmenším průměrný úspěch, přinejhorším propadl...

Ale sotva po tragédii následovala fraška a převlečený Molière se proměnil z Caesara ve Sganarella, všecko se rázem změnilo: obecnstvo se dalo do smíchu, tleskalo, uspořádalo ovace a obyvatelé přinášeli peníze na příští představení... Háček byl v tom, že Molière neměl sebemenší předpoklady stát se tragédem...

Na jihu Francie se šířila od vesnice k vesnici, od města k městu zpráva, že se objevil nějaký zelenáč Molière, který znamenitě hraje se svou společností komedie. Na tom bylo nesprávné jen tvrzení, že Molière je zelenáč. V době, kdy se o něm začalo mluvit, dovršil třicítku.

Tento třicetiletý, dostatečně zocelený herec a dramatik s trpkými zkušenostmi, v jehož sílu začali kolegové věřit, koncem roku 1652 se blížil k Lyonu a vezl ve svém voze kromě několika frašek celovečerní komedii nazvanou Potřeštěnec.

Karavana se zvesela blížila k Lyonu. Herci se dostatečně „opeřili“. Měli na sobě pěkné kabáty a jejich povozy nabobtnaly divadelními i soukromými poklady. Dobře znali účinek Molièrových frašek a Potřeštěnec se jim nadmíru zamlouval. Nepolekali se, když se před nimi v zimní mlze rozprostřelo velké město.

Pokud šlo o Potřeštěnce, herci se nezmylili. Hra byla uvedena v lednu 1653 a sklídila u obyvatel Lyonu mimořádný úspěch... Po premiéře se obecnstvo proudem hrnulo k pokladně. Stalo se, že dva šlechtici se smrtelně pohádali v tlačenici a bili se v souboji. Krátce, publikum se doslova valilo k Molièrovi...

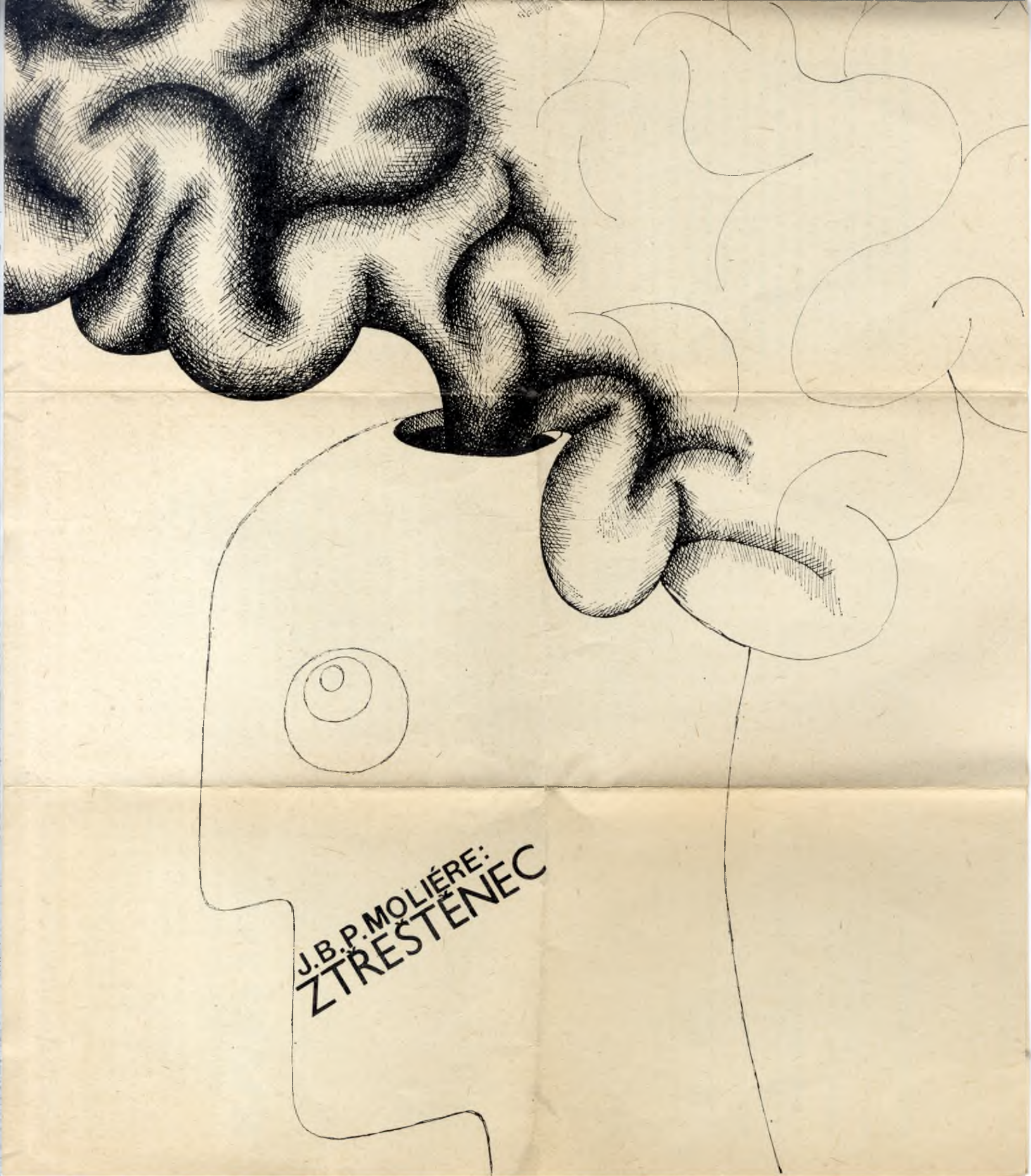
**(Podle knihy Michaila Bulgakova
Život pana Molièra,
v překladu A. Morávkové vydalo roku 1978
Lidové nakladatelství)**

nebo také „Janek“, „Popleta“, „Potřeštěnec“, „Blázen“... První Molièrův pokus o celovečerní komedii, a vlastně i první rozsáhlejší, řekněme literárně serióznější dramatické dílo. Tato skutečnost ovlivňuje samozřejmě i snahy srovnávat „Ztřeštěnce“ s jinými díly, které Molièra proslavily více a zajistily mu místo na divadelních repertoárech až do dnešní doby.

„Ztřeštěnec“ ještě postrádá jednoznačněji zaměřený a výrazněji kritický tón pozdějších satirických děl – např. „Směšných preciózek“, „Školy pro muže“, „Školy pro ženy“, měšťanských komedií „George Dandin“, „Měšťák šlechticem“ nebo Molièrovy poslední komedie „Zdravý nemocný“. Nenajdeme v této hře ani polemiku s dobovými morálními konvencemi, církevními dogmaty a filozofickými trendy, jako v závažnějších trpkých komediích „Tartuffe“, „Misanthrop“, „Don Juan“, „Amfitryon“... Nejde také o klasicistickou charakterovou komedii typu „Lakomce“. A konečně i pokud jde o vybroušenost, rafinovanost a čistotu humoru zůstává „Ztřeštěnec“ něco málo za takovými „Skapinovými šibalstvími“ či za komedií „Sganarel neboli Domnělý paroháč“.

Ale fakt, že je to podle všeho první větší Molièrova komedie, má také své výhody. Když si mladý herec a ředitel už druhé divadelní společnosti troufnul po neúspěšné tragédii a řadě naopak velice populárních frašek („Létající lékař“, „Zamilovaný doktor“, „Pedantický doktor“, „Žárlivý Petřík“ – texty se většinou nedochovaly) na veršovanou pětiaktovou komedii, pokusil se zužitkovat své dosavadní zkušenosti. Zkušenosti nejdříve diváka – jako Pařížan znal důvěrně nejpopulárnější pouliční divadlo, lidové frašky – tzv. tabarinády (nazvané tak podle komedianta Tabarina), později profesionála – zvláště dobře se seznámil prostřednictvím italského komika zvaného Scaramouche s komedií dell'arte. A tomu ještě připočítejme Molièrova zálibu v klasických komediích Plauta a Terentia i znalost děl Lope de Vegy a dalších dramatiků. Tyto zkušenosti samozřejmě komedii „Ztřeštěnec“ ovlivnily:

J. B. P. MOLIÉRE:
ZTŘEŠTĚNEC